

Een wandeling langs de waterkant van Gent

Gent heeft haar wortels in het water. De stad werd gebouwd aan de samenloop van Leie en Schelde. Nog steeds wordt ze doorkruist door talrijke kanalen. Deze wandeling voert u mee langs de waterkant van Gent. We zoomen in op natuur en landschap.

De rijke Gentse geschiedenis vertaalt zich niet alleen in het verschijnen en verdwijnen van gebouwen. Zelfs in de stenige stad vinden er constant natuurlijke processen plaats. Die dynamiek geeft mee vorm aan het landschap. Ook de landschapsbeleving beperkt zich niet tot het genieten van cultureel erfgoed. Het ruiken van bloeiende planten of stinkend water, het ervaren van seizoensveranderingen en open ruimte dragen daar evenzeer toe bij.

We starten onze wandeling op de Grasbrug.

De Gentse binnenwateren vormen een grote aaneengesloten oppervlakte. Ze werden eeuwenlang door de mens gebruikt o.a. voor transport. **In de hoek van de Graslei en de Grasbrug, zie je een paal die hiervan getuige is.** De paal werd gebruikt als hefboom om boten voort te trekken. De binnenwateren zijn niet alleen voor de mens, maar ook voor plant en dier ideale transportwegen. De kanalen zijn dan ook 'draggers van natuur' in de binnenstad.

We nemen het pad langs het Vleeshuis. Aan de overkant van het Vleeshuis zien we een prachtige vijgenboom van naar schatting minstens 30 jaar oud.

Doordat de stad sterk verstedend is, heerst er een uitgesproken stadsklimaat dat enkele graden warmer is dan erbuiten. Dit warme klimaat maakt bijvoorbeeld dat onze binnenwateren zelden dicht vriezen. Planten en dieren die goed in de stad gedijen, zijn vaak thermofielen of warmteminnende soorten. Voorbeelden hiervan zijn de Vijg en de goudvissen of Waterschildpadden die we in en langs het water aantreffen. Deze soorten komen normaal in zuidelijker streken of in aquaria voor.

Naast de vijgenboom heeft zich een drijftil van waterzuring en kalmoes ontwikkeld. Een drijftil vormt het beginstadium in een verlandingsproces: ondiep en traagstromend water groeit langzaam dicht en verandert in de loop der jaren in een moeras. Het zaad van kalmoes en waterzuring heeft maar een klein beetje grond nodig om te kiemen. De wortels van deze planten zijn luchtige structuren die drijven op het water. Zo vormen zij pseudo-oevers waarop zich op termijn andere planten kunnen vestigen. Ook Grote engelwortel is zo'n plant die veel in het Gentse voorkomt.

Vanaf augustus – september kan wie goed kijkt - onder andere ter hoogte van het Vleeshuis - een **blauw bloeiende boord** zien **op de scheidingslijn tussen water en land.** Het is het blauw van het Blauw glidkruid, een oeverplant die rijkelijk in de stad aanwezig is.

Echte waterplanten blinken momenteel nog uit in afwezigheid. Dankzij de collectorwerken is de kwaliteit van onze binnenwateren weliswaar al sterk verbeterd, toch zijn de kanalen nog te voedselrijk door de aanwezigheid van een verzadigde sliblaag. Eens het slib geruimd zal zijn, mogen we opnieuw Gele plomp en waterlelies in de stad verwachten.

Via de Kraanlei lopen we naar de Zuivelbrug. Naast het groot kanon liggen 2 groene eilanden op het water. Die werden er gelegd om meer mogelijkheden te creëren voor oeverplanten en hun bijhorende fauna. In de binnenstad is er immers geen gradiënt van nat naar droog. De overgang van water naar land verloopt zeer abrupt, waardoor er nauwelijks plaats is voor oevervegetaties. De eilanden vormen nu een kunstmatige drijftil waarop een dergelijke vegetatie zich wel kan ontwikkelen. Ze geven ook meer kleur aan de overwegend grijze omgeving.

Langs het jaagpad lopen we verder naar de Krommewalbrug. Vlak voor de brug, aan de overzijde van het jaagpad zien we een oever met wuivende riethalmen en een spontaan ontwikkeld struweel. Riet is een helofyt of moerasplant. Ze staat bekend om haar zuiverende werking. Het zijn eigenlijk bacteriën rond de wortels van het riet die voedingsstoffen uit het water opnemen. Het riet bevordert die bacteriegroei door voldoende zuurstof te leveren.

Het struweel of struikgewas bestaat vooral uit esdoorn, es, els en wilg. Een mooi uitgegroeide es staat ook aan deze kant van het water naast het jaagpad. Essen, elzen en wilgen zijn typische bomen van de waterkant. In het struweel groeit er ten slotte ook veel brandnetel, een plant die wijst op voedselrijke situaties.

We volgen het jaagpad onder de brug door en lopen verder langs de Achterleie. Aan de overzijde zien we een mooie, oude houtkant.

Houtkanten zijn typische kleine landschapselementen van op de buiten. Dit is er één midden in de stad. Hoewel hij hooguit 5 m breed is, bepaalt hij sterk het beeld van de plek. Dat het om een oude houtkant gaat, zien we niet alleen aan de grootte of ouderdom van de bomen. Ook de opbouw wijst daarop: de houtkant bestaat uit een boomlaag, een dichte struiklaag en een kruidlaag. In de loop der jaren heeft er zich een rijke humusbodem gevormd waarop echte bossoorten zijn gaan groeien (bijv. gele dovenetel, salomonszegel, look-zonder-look).

Aan de Huidvetterskaai vinden we nog een ander klein landschapselement, één dat wel meer typisch is voor de stad: de geveltuintjes aan verschillende huizen. Deze gevelbegroeiing neemt maar enkele vierkante (deci) meters voetpad in, maar slaagt er toch in kleur te geven aan het landschap. Ter informatie vermelden we hier graag dat de stad subsidies geeft voor het aanbrengen van geveltuintjes en andere kleine landschapselementen.

Onze tocht leidt ons verder langs het water via de Blekersdijk en de Reke tot aan de sluis.

Onderweg zien we wellicht enkele typische stadsvogels als (wilde) eenden, zwanen, waterhoentjes, meerkoeten en misschien ook futen. De laatste twee soorten zijn goede voorbeelden van oorspronkelijk schuwe moerasvogels die hun verlegenheid lieten varen. Ze pasten zich aan aan stedelijke omgeving. De aanwezigheid van de fuut duidt er bovendien op dat er weer meer vissen in de binnenstad leven. Ook de massale vissterftes die we de laatste jaren al enkele keren meemaakten, geven dan toch dit positief signaal. De waterkwaliteit blijkt verbeterd te zijn. Toch blijft het een zeer

labiel evenwicht. Bij warm weer of overstorten van de rioleringen tijdens zware regenbuien is er al gauw te weinig zuurstof in het water, met sterfte tot gevolg.

Gentenaars vertellen wel eens dat de binnenwateren tot voor enkele jaren serieus stonken. Dat is nu verleden tijd. Daarmee is de landschappelijke belevingswaarde van de binnenwateren er sterk op vooruit gegaan. **Ter hoogte van de sluis kunnen we wel dikwijls visuele hinder waarnemen** in de vorm van zwerf- en drijfvuil dat er zich verzamelt.

Via de Rodetorenkaai, de Hagelandkaai, de De Pauwbrug en de Schoolkaai leidt de wandeling naar de Voorhoutkaai.

De laatste jaren doet Gent haar binnenwateren weer alle eer aan. De Gentse waterlopen vormen als lineaire landschapselementen immers de kern van het te ontwikkelen groenassenstelsel. Deze groenassen moeten groen en recreatie op korte afstand van de bewoning brengen. Om die reden worden overdekte stukken weer opengelegd, kaden ingericht als gezellige flaneerruimte of als aanlegplaats voor boten, tragels als wandelpad opengesteld. **In de zone waar we ons nu bevinden kreeg de 'Portus Ganda', een nieuwe jachthaven, vorm.** Gent biedt ook plaats aan vele woonboten. **Die zien we verderop liggen aan de Visserij.**

In de hoek Voorhoutkaai – Gandastraat ligt de Sint-Baafsabdij.

Vooraan zien we een ruigte met de paarsbloeiende vlinderstruik. Het is een typische stadsplant die voor het warme klimaat kiest. Zij is een prima kolonisor van vervallen gebouwen of kale terreinen. Geen braakliggend terrein in Gent of de Vlinderstruik maakt er een brok wilde natuur van.

De natuur in en langs de binnenwateren vertelt niet alleen een verhaal over de ecologie van de stad, maar ook over de gebruiksgeschiedenis ervan. Zo werden Gele helmbloem en Muurleeuwenbekje al in de Middeleeuwen aangeplant in (abdij)tuinen. Dat was ook het geval in de Sint-Baafsabdij. De planten verwilderden en zijn nu veelvuldig op muren in de binnenstad aan te treffen. Ook Kalmoes (waarvan we een drijftil zagen aan het Vleeshuis) werd in Gent in tuinen aangeplant, omwille van haar gebruik als geneesmiddel en in snoepen. Vanuit de stadskern heeft ze zich nu verspreid langs de Leie en een stukje van de Ringvaart. De omgekeerde weg nam Grote engelwortel. Zij komt uit Deinze waar ze wordt gekweekt voor medicinale toepassingen. Langzaamaan kwamen haar wortels naar Gent drijven. Koolzaad en bezemkruiskruid zijn dan weer planten waarvan het zaad met veevoer via steen- en spoorwegen naar de stad kwam.

We steken de Van Eyckbrug tot halweg over en slaan af in de Visserij. Langs het jaagpad van de Achtervisserij komen we aan de Tweebruggenstraat. Vanop de brug hebben we zicht op de ommuurde tuinen van de school Nieuwen-Bosch en van het Klein Begijnhof. Ook enkele achtertuintjes zijn te zien. Hoewel het stedelijk landschap erg gesloten is, geven het water en de hoge bomen in deze (zelfs ommuurde) tuinen een gevoel van ruimte.

Van de Tweebruggenstraat steken we door naar het Koning Albertpark. We kruisen de Franklin Rooseveltlaan en slaan de Guldenspoorstraat in.

Wie een korte uitbreiding wil, kan links de Hofstraat inslaan richting Muinkpark.

Het loont ook de moeite om een blik te werpen in de zijstraatjes (via de Alpacastraat naar de Keviestraat, Langhalsstraat, Takkebosstraat, ...) met talrijke geveltuinjes. Dit is een stukje 'de buiten' midden in de stad.

Het Muinkpark is een oud park verbonden aan de vroegere dierentuin. Het bomenbestand bestaat uit exoten die aangeplant werden om hun collectiewaarde. We vinden er onder andere de Ginkgo Biloba (Chinese tempelboom) met zijn waaivormige blaadjes en (stinkende!) gele, bolvormige vruchten. **De Muinklaan biedt ons een prachtig groen stadszicht** dat oploopt van het groen van het Muinkpark, over de laanbomen en tuinen in de Muinklaan naar de Sint-Pietersabdij (met boomgaard!) tegen de Blandijnhelling. **Op het einde van de Muinklaan slaan we rechtaf de Muinkkaai in.**

Ook de Guldensporenstraat biedt zicht op de helling van de Blandijnberg. Jammer dat de helling hier niet groener werd aangekleed. Het sterke reliëf maakt dat de impact daarvan groot zou zijn.

We slaan de Muinkkaai rechts in.

's Avonds duiken hier watervleermuizen op. Zij gebruiken de kanalen en straatbomen als oriëntatiebakens. Bovendien jagen ze boven het water op muggen, libellen en andere insecten. De plaats bij uitstek om dit te beleven is de Coupure.

Met het vele water in Gent zouden we meer libellen verwachten. Omdat het water echter niet proper genoeg is voor hun eiafzet en larvaal stadium, treffen we nu bijna uitsluitend heidelibellen aan die in een brede cirkel rond de plaats van hun eiafzet kunnen foerageren. Een grotere aanwezigheid van oevervegetaties zou ook meer libellen lokken.

Na oversteken van de Muinschelde bereiken we de Lammerstraat. Tussen de huisnummers 31 en 29 nemen we de trap van de Platteberg. Op het einde van de straat slaan we de Korianderstraat in richting water tot in de Grote Huidvettershoek.

Op de muur aan de overzijde van Brasserie Anna groeit een kiwi, een houtige plant met ronde viltige bladeren. De kiwi en ook de tomatenplanten die op enkele keermuren groeien, gebruikten de mens als verspreidingskanaal: Zij zijn vaak ter hoogte van afvoergootjes van rioleringen te vinden.

Historische steden als Gent betekenen een bolwerk voor muurplanten. Muren vormen er immers één van de meest typische milieus. Ze zijn voor planten te vergelijken met rotswanden: het stenig oppervlak, de verticale wanden, de beperkte mogelijkheden om te wortelen en het meestal extreme microklimaat laten alleen een zeer gespecialiseerde plantengroei toe. Vooral oude, verweerde muren genieten de voorkeur. Ze werden gemetst met poreuze en kalkrijke mortel, zijn relatief vochtig en vertonen barsten en scheuren waarin zich een bodemlaagje kan afzetten en wortels houvast vinden.

In het historische stadscentrum van Gent zijn vooral de waterkerende muren van de talrijke kanalen begroeid met rijke vegetaties. Deze muren trekken zowel vocht omhoog uit het water, als uit de aarde aan de achterzijde. Daar komt nog bij dat de luchtvochtigheid er hoog is door verdamping van het water. Deze muren zijn dan ook ideale groeiplaatsen voor varens. **Aan het begin van het jaagpad van de Grote Huidevettershoek kunnen we er enkele van dichtbij bekijken.** Ook de talrijke Middeleeuwse gebouwen vormen belangrijke groeiplaatsen voor varens.

We volgen de Ketelvaart verder langs het jaagpad.

Vorbij de brug zien we nog maar eens dat een stad constant aan vele veranderingen onderhevig is. Aan een snel tempo wisselen braakliggende gronden en bebouwing elkaar af. Een gevolg daarvan is dat pioniersoorten, de eerste kolonisatoren van kale situaties, in grote getale voorkomen. De paarsbloeiende vlinderstruiken en de vlierstruiken zijn hier een treffend voorbeeld van.

Via de Nederkouter leidt de tocht langs de Gebroeders Van de Veldestraat naar de Ajuinlei. **Hier kan je niet naast de wilde wingerd (minstens 50 jaar oud) op de achtergevel van de Inno kijken. Het water leidt je verder naar de heraangelegde Graslei waar je bij pint ... of glas water gezellig kan verder mijmeren over de waterkant van Gent.**